

Per començar, sarsuela!

Un segle de sarsuela en català a l'escenari

**Sala Gran
Del 2 al 5 d'octubre de 2014**

Per començar, sarsuela!

Informació pràctica

Sala Gran

Del 2 al 5 d'octubre de 2014

Horaris:

Dijous, divendres i dissabte: 20 hores

Diumenge: 18 h

Durada:

1 hora 30 minuts (sense entreacte)

Preu:

Funcions solidàries.

Entrades a 10 €, 20 €, 30 € i 40 € a través de www.tnc.cat.

Aportacions voluntàries superiors a 40 € al compte corrent:
ES34 0081 0603 0400 0121 8930 (Banc Sabadell).

Activitats entorn de l'obra:

- Conferència musicada *Joan Viladomat, compositor universal i mestre de cupletistes (Viatge a la Barcelona descordada dels anys 20)*, a càrrec de Jaume Collell.
Restaurant del TNC.
Divendres 3 d'octubre a les 18.30 hores.
Entrada lliure amb reserva prèvia a www.tnc.cat o a www.tnc.cat/conferencia-musicada-joan-viladomat.

Per començar, sarsuela!

L'espectacle inaugural de la temporada i les funcions solidàries: una tradició del TNC

La temporada passada, gràcies a les aportacions recollides amb les funcions de l'espectacle inaugural *Taxi... Al TNC!* que es van dedicar al programa Apropa Cultura, molts projectes d'acció social i educativa vinculats a les arts escèniques van ser possibles. Vegeu-ne un resum en aquest enllaç:

www.youtube.com/user/TeatreNacional

Enguany voldríem repetir l'experiència amb l'espectacle *Per començar, sarsuela!*, que ahora inaugurarà la temporada 2014/2015, per col·laborar amb noves iniciatives d'inclusió social a través del teatre. És per aquest motiu que els ingressos generats per aquest espectacle aniran destinats a projectes socials adreçats a persones en risc d'exclusió social.

El fet de començar la temporada amb funcions solidàries, doncs, és ja una tradició que es va iniciar la temporada passada amb *Taxi... Al TNC!*, un espectacle en què es va convidar els espectadors a col·laborar amb el programa socioeducatiu Apropa Cultura.

Gràcies a les aportacions voluntàries dels espectadors que van voler participar del projecte social del TNC amb *Taxi... Al TNC!*, es van recaptar 45.205,30 euros que van anar a benefici del programa Apropa Cultura i es van destinar a diverses accions d'inclusió i apropament dels seus col·lectius al teatre i a la cultura en general.

4.757 espectadors van veure *Taxi... Al TNC!*, la qual cosa va representar una mitjana del 95% d'ocupació en les 6 funcions que es van fer a la Sala Gran del 2 al 6 d'octubre de 2013.

El projecte social del Teatre Nacional de Catalunya

El Teatre Nacional de Catalunya vol ser un teatre obert a tota la ciutadania, i per això treballa amb diverses entitats amb l'afany de facilitar l'accés a la cultura a col·lectius que, per raons socials o econòmiques, tenen dificultats per accedir-hi.

Per començar, sarsuela!

La temporada passada va tenir una magnífica acollida l'experiència de dedicar l'espectacle inaugural *Taxi... Al TNC!* al projecte social del teatre. Es va convidar els espectadors a col·laborar amb Apropa Cultura, donant-los la possibilitat de decidir el preu de cada entrada. Els diners van servir per fer una important inversió en aquest projecte que treballa per reforçar uns models de cultura no exclouent que són els que defineixen la vocació social del Teatre Nacional.

Per començar, sarsuela!

Apropa Cultura

Apropa Cultura és un programa socioeducatiu i innovador dirigit als centres socials i associacions que treballen amb persones en risc d'exclusió social. El Teatre Nacional forma part de la xarxa de vint-i-cinc teatres i auditoris de Catalunya adherits a aquest programa, a través del qual els centres socials vinculats poden assistir a la programació habitual dels espectacles del TNC a un preu especial i gaudir d'una experiència normalitzadora i d'inclusió social.

Deslimita'm!

El projecte Deslimita'm!, organitzat per la Fundació La Roda i l'Associació ImpactaT intervencions teatrals, du a terme una tasca d'inclusió social amb joves en risc d'exclusió, utilitzant el teatre com un mitjà no violent de transformació social i de reflexió sobre els seus conflictes més immediats, que poden trobar en la creació teatral algunes eines que els ajudin a superar conflictes vinculats amb les seves circumstàncies individuals i col·lectives.

El TNC col·laborarà amb la formació escènica dels joves participants, oferint-los la possibilitat d'assistir a alguns assajos d'espectacles de la temporada i mantenir un intercanvi d'impressions amb el seu equip artístic, així com acompanyant d'una mirada professional externa els processos de creació realitzats pels joves al llarg del desenvolupament del projecte.

Les activitats programades amb la Fundació La Roda, que constaran de la visita a les instal·lacions i de l'assistència a un assaig, es faran entorn dels espectacles següents: *El President, El somni d'una nit d'estiu i No feu bromes amb l'amor.*

Sessions adaptades per a persones amb discapacitat sensorial

En col·laboració amb la Fundació ONCE, Aptent i la Fundació Vodafone, el TNC ofereix sessions especials amb audiodescripció i subtitulació per tal de fer accessibles els espectacles a discapacitats auditius i visuals.

Acord marc de col·laboració amb el Centre d'Iniciatives per a la Reinserció

El passat 9 de setembre el departament de Justícia i el departament de Cultura van signar un acord marc de col·laboració que obre la porta perquè l'empresa pública de Justícia Centre d'Iniciatives per a la Reinserció (CIRE) i el Teatre Nacional de Catalunya (TNC) realitzin accions conjuntes per fomentar els valors culturals entre els penats de cara a la seva reincorporació al mercat laboral. Aquest acord és un pas endavant per aconseguir que la Cultura i la Justícia Social siguin enteses com un binomi indissociable.

Per començar, sarsuela!

Per començar, sarsuela!

Un segle de sarsuela en català a l'escenari.

A partir de 1850, quan els canvis demogràfics comencen a transformar Europa i preparen el terreny per a una futura cultura de masses, es desenvoluparà un tipus de teatre amb parts cantades i parts parlades que a la península Ibèrica s'anomenaria «sarsuela», mentre que a les latituds més septentrionals serà conegut amb noms com «opereta», «music-hall» o «Singspiel». Aquest fenomen democratitzarà l'interès pel gènere líric, en un moment en què l'òpera reflecteix sobretot els codis de representació d'unes elits socials molt determinades.

La sarsuela catalana és una frondosa illa de tresors amagats. El gènere també gaudia d'una important vitalitat als escenaris barcelonins, malgrat que una gran majoria d'aquestes joies encara esperin ser desenterrades, i que n'hi hagi unes quantes que fins i tot esperin ser estrenades per primera vegada. Si volem fer justícia al nostre patrimoni escènic, cal que entenguem que la sarsuela no és només un gènere en castellà, sinó que també s'expressa en català i la seva veu oblidada és una de les víctimes més injustes de l'amnèsia que ha tingut massa sovint la història del teatre d'aquest país.

Àries, romances, duos i escenes còmiques de sarsueles de Nicolau Manent, Felip Caparrós, Joan Dotras, Ramon Ferrés, Francesc Montserrat Ayarbe, Manuel Blancafort, Anton Gordón, Enric Morera, Càndida Pérez, Joaquim Serra, Enric Daniel i Rafael Martínez Valls. Un viatge per alguns dels moments més esplendorosos de la

Per començar, sarsuela!

sarsuela catalana, que en molts casos permetrà que les seves riqueses puguin dalt d'un escenari per primera vegada.

No creo exagerado afirmar que la zarzuela fue el movimiento artístico de mayor dimensión y arraigo social de la cultura española. [...] A diferencia de otros géneros musicales de ámbito más restringido o excluyente —la ópera cortesana, el flamenco, el romancero popular, la polifonía renacentista...—, la zarzuela impregnó todas las clases sociales. Unió, como ningún otro y durante nada menos que cien años, a aristócratas y obreros; a monjas y anticlericales; a liberales y conservadores...

(José Luis Temes, *El Siglo de la Zarzuela. 1850-1950*)

Per començar, sarsuela!

Equip artístic

Direcció musical	Wanda Pitrowska
Dramatúrgia	Albert Arribas Lluïsa Cunillé Josep M. Miró
Orquestracions	Jordi Cornudella Jordi Nus Xavier Pendon
Coordinació	Xavier Pujolràs
Il·luminació	Ignasi Camprodon
Coreografia	Roberto G. Alonso
Pianista repetidor	Francesc Mora

Amb

Antoni Comas	Tenor
Begoña Alberdi	Soprano
Núria Dardinyà	Mezzo
Xavier Mendoza	Baríton
Oriol Genís	Actor /cantant
Quim Giron (Animal Religion)	Circ
Christophe (Cie. 220 vols)	Circ

Orquestra de les Glòries Catalanes

Laia Pujolassos, concertino
 Anna Bayod, violí I
 Núria Martín, violí I
 Aloma Ruiz, violí I
 Marta Carceller, violí II
 Carles Civera, violí II
 Laura Marín, violí II
 Eura Fortuny, viola
 Maite Abasolo, viola
 Cèlia Torres, violoncel
 Mariona Mateu, contrabaix
 Camila Mourkarzel, flauta
 José M. Martínez, clarinet
 Albert Lopeandía, oboè
 Marc Solanelles, trompeta
 Marina Romo, trompa
 Hèctor Penadès, trombó
 Mario Garcia, percussió

Producció

Teatre Nacional de Catalunya i ESMUC (Escola Superior de Música de Catalunya)

Amb el suport de SGAE, Fundació Banc Sabadell i Coca-Cola

Per començar, sarsuela!

Col·laboració de l'Escola Superior de Música de Catalunya

Des de l'any 2009 l'ESMUC va crear l'Oficina d'Alumni per oferir un servei d'acompanyament en l'orientació i inserció professionals als graduats de l'Escola. El projecte de col·laboració que es va iniciar l'any passat amb el TNC, i concretament amb l'espectacle *Taxi... Al TNC!*, va ser l'inici d'una línia de treball molt innovadora que té continuïtat enguany amb *Per començar, sarsuela!* per una banda i, per l'altra, amb la lectura dramàtica de l'òpera bufa *En Tirant lo Blanc a Grècia*, de Joan Sales i Joan Altisent (prevista pel 10 de març de 2015 a les 20 hores a la Sala Tallers) i que esperem que es mantindrà en el futur proper.

Aquest projecte és una eina indispensable per a la recuperació del patrimoni musical i és per això que l'ESMUC i el TNC hi posen tots els esforços per mantenir-la.

Per començar, sarsuela!

La sarsuela catalana

Mentre les burgesies europees descobrien en el gènere de l'òpera la possibilitat de confluïr amb els gustos estètics de la vella aristocràcia, i alhora diferenciar-se'n explícitament gràcies a la progressiva implantació de nous models —Verdi i Wagner— que en certa manera desplaçaven del centre operístic els antics referents, la nova societat de masses prenia cada cop més força a tot el continent. A mitjan segle XIX, les grans ciutats europees havien viscut uns espectaculars augments demogràfics que afectarien les respectives configuracions urbanístiques —especialment pel que fa a l'absorció dels petits nuclis urbans que les rodejaven— i que determinarien també la vertiginosa aparició i consolidació d'un nou teatre musical, amb parts parlades i parts cantades. A la península Ibèrica aquest nou teatre musical adoptaria, entre molts altres apel·latius, el peculiar nom de «sarsuela», reprenent un terme capriciós que fins aleshores s'havia utilitzat a Espanya des del segle XVII d'una manera gens generalitzada, per referir-se a un teatre musical vinculat als gustos de la cort, la qual es trobava situada al Palau de la «Zarzuela» (anomenat així pels esbarzers de la zona).

L'afany dels nous ciutadans de la societat de masses incipient, que consolidarien les arts escèniques com a temple de la seva identitat, privilegiant especialment el teatre musical, va confluïr amb les inquietuds artístiques d'una jove generació de compositors que es proposaria refundar des d'una perspectiva local el gènere operístic, i que aviat treballaria per construir una lírica «nacional» a partir del gènere de la sarsuela. Aquest seria prou heterogeni per donar resposta a diferents tipus de manifestacions, tant cultes com populars, i per tant seria procliu a aixoplugar de manera general un ampli ventall de denominacions imprecises, que de vegades canviarien sobre la marxa (sainet líric, balada, joguet líric, quadre còmic, opereta...). El ball de noms per designar el gènere responia a la naturalesa polifacètica d'una manifestació cultural nascuda del nou context sociològic, i a la vegada sovint donava fe de les reticències a l'hora d'acceptar un terme que en certa manera havia vingut imposat pel cercle de compositors madrilenys liderats per Barbieri que s'atribuïen a si mateixos la creació del gènere.

A pesar de la naturalesa palesament sociològica de la sarsuela, que mostraria una sorprenent agilitat en l'adopció de noves formes segons els gustos canviants del seu públic, les iniciatives per convertir el gènere en emblema dels diferents nacionalismes culturals es van succeir tant en l'àmbit espanyol com en el català. Ja de bon principi, de fet, a Catalunya es van produir esforços en aquest sentit, començant per la comissió que es va crear al Teatre Odeon per promoure la sarsuela catalana, amb nombrosos compositors locals, acompanyats del llibretista i empresari Luis de Olona —que s'havia instal·lat a Barcelona després d'haver estat membre de la Sociedad Artística, aquella que s'havia proposat fundar el gènere a Madrid l'any 1850. Dues iniciatives molt importants també en aquest sentit van ser la temporada estable de teatre líric en català al Teatre Tívoli que va dirigir Enric Morera l'any 1901, i la programació dels Espectacles-Audicions Graner per part de Morera i Adrià Gual entre 1905 i 1907, iniciatives que, tanmateix, no van prosperar gaire en el temps a pesar de la seva innegable vocació artística, potser massa allunyada dels gustos populars que

Per començar, sarsuela!

farien que un compositor com Enric Morera, amb més d'una cinquantena de peces líriques d'inspiració modernista, trobés els seus dos majors èxits en les seves dues peces d'inspiració més popular, estrenades al Paral·lel, *Baixant de la font del gat* i *La Paula té unes mitges*.

La història de la sarsuela, doncs, és en certa manera la història de l'articulació de la nova societat de masses, que troba en els espais de l'oci un dels seus principals elements idiosincràtics i un important articulador polític dels nous nacionalismes culturals. Així, el gènere naixeria en el mateix moment en què es construïren els grans eixamples urbans —que en el cas de Barcelona donarien lloc als jardins del Passeig de Gràcia— i proliferarien els balls públics, els parcs d'atraccions o els focs d'artifici, per tenir un últim moment d'esplendor de manera simultània a l'eclosió del cinema i a l'accés del proletariat industrial a les principals formes d'entreteniment — que en el cas de Barcelona trobaria en l'avinguda del Paral·lel un epicentre indiscutible.

El continu diàleg escènic entre Madrid i Barcelona a mitjan segle XIX va afavorir que a Catalunya de seguida s'adoptés el terme «sarsuela», i que les principals produccions madrilenyes visitessin la ciutat comtal. A la societat catalana urbana va proliferar un costumisme d'arrel catalana que permetria que la nova societat acollís massivament aquell nou teatre musical en català; un català no normatiu i allunyat de les afectacions puristes que promovien els cenacles burgesos jocfloralistes —principalment en castellà i limitant l'ús del català a la poesia. Aquesta llengua xarona, popular, que s'identificava com a «català que ara es parla», va ser, sens dubte, la clau de l'èxit d'aquelles manifestacions, que caurien en l'oblit dècades després, desdenyades per uns cànons estètics deutors d'aquella renaixença burgesa, els quals articularien amb gran èxit l'imaginari que predominaria durant el darrer segle en la cultura catalana. Aquest arraconament de la importància de l'eclosió de la sarsuela en català als anys 60 i 70 del segle XIX, sense la qual la cultura catalana moderna segurament ara no parlaria català, va ser similar a l'injust oblit que va patir la sarsuela catalana dels anys 20 i 30 del segle XX, que es va concentrar aquesta vegada a l'entorn de l'avinguda del Paral·lel.

En efecte, si bé les primeres manifestacions del gènere a casa nostra apareixen sobretot gràcies a les programacions dels dos coliseus operístics, el Teatre Principal i el Liceu, la popularitat del gènere esclatarà als jardins del Passeig de Gràcia, quan s'adopti el català com a llengua teatral i en poc més de dos anys passi a ser predominant als escenaris de la ciutat, després d'un llarg domini del castellà com a llengua habitual, juntament amb l'italià i el francès. De manera similar, les sarsueles, els drames realistes sobre la gent del vici i els vodevils del Paral·lel dels anys vint i trenta, construiran un pont cultural entre la cultura en llengua catalana i les multituds d'origen castellà que havien immigrat a Catalunya, de manera que no només actuaran com un nou espai de representació col·lectiva (en el qual el teatre musical serà imprescindible), sinó que també acostaran la llengua catalana a un públic que no tenia el català com a llengua materna. No és estrany, doncs, que un cupletista i llibretista com Rossend Llorca treballés des d'una gran consciència en l'àmbit de la promoció lingüística, o que un productor com Manuel Sagrañes reivindicés aquell teatre de clara identificació barcelonina com un dels principals constructors del panorama

Per començar, sarsuela!

teatral català, sovint vilipendiat pels creadors dels cànons estètics oficials, però sense el qual no haurien estat possible algunes fites de la nostra cultura, com *L'auca del senyor Esteve* de Santiago Rusiñol.

La sarsuela catalana va ser, doncs, un reflex fidel dels moviments socials del nostre país. En el moment en què la societat catalana començava a créixer demogràficament, va permetre la consolidació del català com a llengua de cultura, després d'un llarg període en què el castellà era la llengua pública predominant; i, en els moments de màxima efervescència demogràfica i política, com a reacció a les prohibicions al català per part de la dictadura de Primo de Rivera, Barcelona va arribar fins i tot a liderar la producció sarsuelística en tota la península Ibèrica, gràcies sobretot al fenomen del Paral·lel que va ser capaç d'atraure molts artistes que abans havien tingut el seu centre creatiu a Madrid. L'eclosió de la Guerra Civil Espanyola aniria frenant progressivament aquell fenomen transversal, per acabar convertint-lo en l'emblema d'un règim que imprimiria un injust segell ideològic al gènere de la sarsuela, clarament oposat a la riquesa que havia mostrat al llarg d'un segle el que va ser un dels principals fenòmens culturals a casa nostra. Amb tot plegat, es calcula que la sarsuela catalana va arribar a produir un miler de peces en la nostra llengua. Se'n conserven més de quatre-centes als principals arxius catalans, i estic convençut que entre algunes d'aquestes s'amaguen enormes tresors musicals i teatrals.

Com a apunt final, una observació sobre la selecció que hem fet per a aquest concert: malgrat que la majoria de les peces que hi podreu escoltar presenten temàtiques aparentment desenfadades i amables, m'agradaria convidar-vos a fer una ullada als arguments de les diferents sarsueles, per descobrir-hi els rerefons sovint explícitament polítics i convulsos que ofereixen.

Xavier Albertí

Per començar, sarsuela!

Per començar, sarsuela!

Un segle de sarsuela en català a l'escenari

Programa

1. L'euterpense

Música: Nicolau Manent

Estrenada a Barcelona als Camps Elisis el 1864

Fantasia simfònica sobre motius de Josep Anselm Clavé

2. A posta de sol

Música: Nicolau Manent / Lletra: Frederic Soler

Estrenada a Barcelona al Teatre de Novetats el 1871

Sarsuela ambientada poc abans de la Revolució de Setembre del 1868, que enderrocava la reina Isabel II. Una parella que està a punt de casar-se haurà d'endarrerir la cerimònia perquè el nuvi s'ofereix per salvar un líder lliberal que es disposava a organitzar una bullanga, duent-lo en el seu vaixell, fet que un altre pretendent de la noia intentarà aprofitar per assassinar-lo sota l'aparença d'un accident marítim.

- Ària de soprano (*Roques negres, grans d'arena...*)

3. Si us plau per força

Música: Anton Gordon / Lletra: Serafí Pitarra (pseudònim de Frederic Soler)

Estrenada a Barcelona al Teatre Odeon el 1866

Gatada en què un vell solter es nega a casar-se amb una vídua que el requereix, i diposita el seu benestar en la promesa de deixar com a herència al seu servei una quantitat de diners diària per cada dia que visqui, fet que provoca un perillós excés de zel medicinal en les atencions dels seus criats, que s'obsessionaran malaltissament per l'herència que els depara la futura mort del seu amo.

- Ària de soprano (*Quan jo surto per la Rambla...*)

4. La revolta

Música: Felip Caparrós / Lletra: Víctor Móra

Estrenada a Barcelona al Teatre Nou el 1930

Episodi líric ambientat l'any 1842 que teatralitza la revolta de Barcelona que es va enfrontar al general Espartero, el qual va acabar bombardejant la ciutat de Barcelona des de la muntanya de Montjuïc. Els protagonistes de la peça, obrers de l'Hospitalet, acabaran assaltant la Ciutadella per alliberar un dels seus companys, pres per les forces de la Regència.

Per començar, sarsuela!

- Romança de tenor (*La pols del camí...*)

5. **La Paula té unes mitges**

Música: Enric Morera / Lletra: Lluís Planes de Taverner
Estrenada a Barcelona al Teatre Victòria el 1924

Sarsuela que mostra la història de Paula, venedora dels Encants Vells de Barcelona, davant l'actual Llotja, que decideix prostituir-se per aconseguir tenir diners, i del «Maco», el seu pretendent. Aquest, en perdre l'enamorada a causa de la seva situació social, passa de ser un perdulari a establir-se com a botiguer, fins que tindrà la capacitat econòmica de treure la noia de la prostitució.

- Escena còmica (*Visca en Peroi!...*)
Peça coral per cantar les gràcies d'en Peroi, un torero fill de Reus de fama mundial.
- Ària de soprano (*La dona és una nina...*)
La Pauleta confessa al Maco que no el pot estimar perquè ell és pobre i ella només vol ser rica.

6. **La meva rosa no és per a tu**

Música: Enric Daniel / Lletra: Alfons Roure
Estrenada a Barcelona al Teatre Nou el 1937

Opereta bufa ambientada en una època indefinida a la ciutat de Birosta, capital del regne eslav de Regalèssia, que viu en un estat de crispació social i política creixent, mentre la seva aristocràcia es dedica a coquetejar amb les «sirenes» del moll i a visitar els antres del vici més famosos de la ciutat.

- Romança de baríton (*Com que m'atrau el bon gust del vi...*)
Declaració d'intencions del príncep en un país on l'única norma és la disbauxa.
- Escena còmica (*La dona que vol ser-ne policia...*)
Irònica reivindicació feminista.

7. **Pasqua Florida**

Música: Càndida Pérez / Lletra: Rossend Llorba
Estrenada a Barcelona al Teatre Tívoli el 1922

Sainet líric-dramàtic de costumisme amable que mostra alguns fets de la vida d'un barri barceloní al llarg d'un any, a través de diferents festes populars.

- Cuplet (*El fill de l'adroguer...*)

Per començar, sarsuela!

8. La legió d'honor

Música: Rafael Martínez Valls / Lletra: Víctor Móra i Lluís Capdevila
Estrenada a Barcelona al Teatre Nou el 1930

Sarsuela ambientada en la Primera Guerra Mundial, en un poble de Normandia habitat pràcticament només per dones, que amb l'aparició d'un regiment aviat s'emparellaran amb els diferents soldats. Els conflictes entre les parelles no trigaran a produir-se, però es resoldran quan arribi el final de la guerra.

- Romança de tenor (*Sota terra...*)
Reflexions d'un enterramorts enmig de la crueltat de la guerra.
- Duo còmic (*Ai negre!...*)
Declaració d'amor entre la Madalena i en Trabuc, un soldat negre.
- Romança de baríton (*Noia que vas a muntanya...*)
Cançó de caràcter popular que adverteix a la dona dels perills de l'amor.

9. La falç al puny

Música: Manuel Blancafort / Lletra: Lluís Capdevila i Rafael Homedes
Estrenada a Barcelona al Teatre Nou el 1931

Sarsuela de marcat to polític, amb un rerefons de lluites entre lliberals i absolutistes, que mostra com un amo que tracta de manera tirànica els segadors que treballen per ell acabarà rebent una lliçó d'ètica que servirà per denunciar les injustícies de la classe propietària envers els seus subordinats.

- Duo còmic (*T'has espantat?...*)

10. Boris d'Euskàlia

Música: Rafael Martínez Valls / Lletra: Artur Suárez i Jordi Campmany
Estrenada a Barcelona al Teatre Nou el 1936

Opereta ambientada en l'imaginari regne d'Euskàlia, on el seu rei Boris —demòcrata preocupat per donar al regne pau, feina i llibertat— està a punt de patir un complot per assassinar-lo, mentre tota la seva cort s'esforçarà per ocultar-li la multitud de misèries que assolen el regne i els moviments conspiradors.

- Escena còmica (*Majestat, majestat, majestat...*)
El rei Boris d'Euskàlia espera dels seus ministres les propostes per millorar el benestar dels seus ciutadans. Aquests ministres, però, entenen la gestió pública més preocupats per la seva butxaca que per la qualitat de vida dels súbdits del reialme.

Per començar, sarsuela!

11. **Les noies de l'Estatut**

Música: Francesc Montserrat i Ayarbe i Ramon Ferrés / Lletra: Víctor Móra
Estrenada a Barcelona al Teatre Nou el 1934

Sainet barceloní ambientat en el dia de la proclamació de l'Estat Català l'any 1934 per part de Lluís Companys, poc abans que comenci la manifestació organitzada per l'Aliança Obrera que es dirigirà a la Plaça Sant Jaume. En un bar on els banyistes van a refrescar-se, un seguit de personatges de diferents orígens (un industrial que ha fet l'himne a l'Estatut, un obrer madrileny, una valenciana...) es prepara per assistir a la manifestació. El duo triat és una paròdia de la cèlebre *Mazurca de las sombrillas* de la sarsuela *Luisa Fernanda*.

- Duo còmic (*Allà a la platja mig despullades...*)

12. **Tempesta esvaïda**

Música: Joaquim Serra / Lletra: Carme Montoriol
Estrenada a Barcelona al Teatre Nou el 1936

Comèdia lírica que ofereix una visió poètica de la vida marinera. En un poble del litoral català, el retorn d'un mariner que havia estat enamorat d'una noia que ara és casada, commocionarà la vida de la germana petita d'aquesta, que després d'un intent de suïcidi per gelosia, veurà esvaïr-se la tempesta del seu cor quan el seu amor sigui finalment correspost.

- Ària de soprano (*Per què aquesta angouxa?...*)

13. **La Pinxeta i el noi maco**

Música: Joan Dotras / Lletra: Salvador Bonavia i Emili Vendrell
Estrenada a Barcelona al Teatre Victòria el 1946

Sainet melodramàtic ambientat en una plaça de la Barcelona vella a inicis del segle xx, espai de trobada dels pinxos de la ciutat, juntament amb els treballadors d'una fàbrica i les cupletistes del Pay-Pay. Pinxeta és una noia del carrer que es veurà arrossegada per un seguit d'emboïcs provocats pels intents d'un notari d'aprofitar-se d'ella, i pel seu entorn amorós carregat de gelosia i de tota mena de maltractaments.
Escena còmica (*Aquesta americana...*)

Per començar, sarsuela!

Biografies dels autors de cadascuna de les peces

L'euterpense (1864)

Fantasia simfònica sobre motius de Josep Anselm Clavé

MÚSICA:

Nicolau Manent (Maó, 1827 – Barcelona, 1887)

Nicolau Manent va ser un dels compositors més apreciats en la seva època, i va ser un dels principals impulsors de la sarsuela com a gènere escènic de la nova societat de mitjan segle XIX, fins al punt que va ser el compositor triat per José Zorrilla quan va decidir convertir el seu exitós *Don Juan Tenorio* en una sarsuela. Manent va estrenar la seva primera sarsuela, *La tapada del Retiro*, al Gran Teatre del Liceu l'any 1853, amb llibret de Víctor Balaguer, i va assolir una gran popularitat amb peces com *El pou de la veritat*, estrenada l'any 1875 al Teatre Circ Barcelonès, i sobretot amb *El cant de la Marsellesa* i *De la terra al Sol*, estrenades totes dues al Teatre Tívoli l'any 1877 i 1878, respectivament. La seva voluntat de promoure el teatre líric nacional va fer que l'any 1861 participés molt activament en la comissió que va reunir al Teatre Odeon nombrosos compositors catalans, acompanyats del llibretista i empresari madrileny instal·lat a Barcelona Luis de Olona.

Josep Anselm Clavé (Barcelona, 1824 – 1874)

Es fa difícil entendre la cultura catalana moderna sense el dinamisme artístic i social de la figura de Josep Anselm Clavé, gran músic, poeta, dramaturg, polític, dinamitzador cultural... La música a Catalunya té un deute de gran magnitud amb la tasca ingent que va dur a terme Josep Anselm Clavé a l'hora de crear una nova consciència musical que reunís el dinamisme de la música popular amb les grans transformacions que s'estaven produint a Europa. Clavé no només va ser l'impulsor d'una de les iniciatives que més profundament han modulats la fisonomia del paisatge cultural català amb les seves corals, que proposarien uns models d'associacionisme polític des d'una mirada artística i cultural. La introducció de Wagner a casa nostra també va passar per les seves mans, i les seves composicions van contribuir a enriquir d'una manera molt significativa el nostre panorama musical, tant culte com popular. Clavé va ser l'autor de la primera gran sarsuela en català, *L'aplec del remei*, que es va estrenar amb gran èxit al Teatre del Liceu.

A posta de sol (1871)

MÚSICA:

Nicolau Manent (Maó, 1827 – Barcelona, 1887)

(Vegeu: *L'euterpense*)

LLETRA:

Frederic Soler (Barcelona, 1839 – 1895)

Va escriure unes cent cinquanta obres al llarg de la seva vida, i va ser una figura essencial en la construcció de la cultura catalana de masses moderna. La seva voluntat de connectar amb els espectadors, gràcies a la qual va contribuir a articular un públic massiu en llengua catalana, així com el seu ús d'un català popular

Per començar, sarsuela!

despreocupat per l'ús de castellanismes, van fer que la seva importància quedés exclosa d'uns certs cànons literaris cultes, malgrat que ha continuat sent considerat per molts el pare del teatre català modern.

Si us plau per força (1866)

MÚSICA:

Anton Gordon

Desconeixem els detalls de la biografia d'Anton Gordon, del qual només sabem que va signar la música de la gatada del proverbi en dos actes *Si us plau per força* de Serafí Pitarra. Potser es tracta del pseudònim d'algun músic instal·lat a Barcelona, i per l'evident influència que presenta respecte de la lírica italiana, potser hem de creure que tenia alguna relació amb les temporades que oferien els dos coliseus barcelonins de primer nivell, el Liceu o el Principal. Cal recordar, potser, que Serafí Pitarra no va revelar el seu autèntic nom (Frederic Soler) precisament fins al 1866, any d'estrena de *Si us plau per força*.

LLETRA:

Serafí Pitarra (pseudònim de Frederic Soler: Barcelona, 1839-1895)
(Vegeu: *A posta de sol*)

La revolta (1930)

MÚSICA:

Felip Caparrós

No tenim dades de la vida d'aquest compositor de sarsueles que estrenaria la seva producció als escenaris barcelonins al llarg de la dècada dels anys vint del segle passat. Entre la seva producció destaquen *La taverna del Mallol*, amb llibret de Víctor Móra a partir de la *Cançó de taverna* d'Apel·les Mestres, i *La revolta*, amb lletra del mateix llibretista, i estrenades totes dues al Teatre Nou l'any 1930.

LLETRA:

Víctor Móra (Barcelona, 1895 – Mèxic, 1960)

Dramaturg i llibretista, va començar la seva trajectòria teatral amb l'escriptura de peces costumistes com el drama patriòtic *La cançó dels catalans* (1922), i després del gran èxit aconseguit amb la sarsuela de Martínez Valls, *Cançó d'amor i de guerra* (*Teatre Nou*, 1926), es va dedicar a escriure llibrets de sarsuela, amb títols com *La taverna d'en Mallol* i *La revolta amb música de Felip Caparrós* (1930), o *La legió d'honor* (1930) i *L'àliga roja* (1932), de Martínez Valls. Després de la Guerra Civil Espanyola es va exiliar a França i posteriorment a Mèxic.

La Paula té unes mitges (1924)

MÚSICA:

Enric Morera (Barcelona, 1865 – 1942)

L'autor de la popular sardana *La santa espina* és un dels compositors més prolífics de la música catalana, i el seu catàleg de composicions líriques comprèn més d'una cinquantena de títols, entre les quals cal destacar *Titaina*, d'Àngel Guimerà, i

Per començar, sarsuela!

Tassarba, totes dues òperes estrenades al Liceu els anys 1912 i 1916 respectivament, així com *L'alegria que passa*, de Santiago Rusiñol (1898), *El comte Arnau*, de Josep Carner (1905), *La viola d'or*, d'Apel·les Mestres (1914), o *El castell dels tres dragons* i el *Ferrer de tall*, de Serafí Pitarra. Dues obres de caràcter més popular, allunyades dels ideals modernistes amb què Morera havia congeniat, van tenir una forta influència en l'imaginari col·lectiu barceloní: *Baixant de la font del gat*, d'Amichatis i Gastó A. Màntua, i *La Paula té unes mitges*, de Lluís Planas de Taverner, estrenades respectivament els anys 1922 i 1924 al Teatre Espanyol i al Teatre Victòria. Enric Morera també va ser un gran dinamitzador de la vida musical catalana: després de dirigir un temps els cors de Clavé, l'any 1896 va fundar la Societat Coral Catalunya Nova, va posar en marxa la primera temporada estable de teatre líric en català al Teatre Tívoli l'any 1901 i va assumir la direcció musical dels Espectacles-Audicions Graner amb Adrià Gual entre 1905 i 1907.

LLETRA:

Lluís Planes de Taverner ([1865] – 1926)

El periodista i dramaturg Lluís Planes de Taverner (o de Taverner) va col·laborar amb diverses publicacions periòdiques barcelonines, com *La Tribuna*, la revista literària del Centro Cómico-Lírico i la revista *Joventut teatral*, i va ser membre del Partit Liberal. Entre les obres que va estrenar, cal mencionar *Lo corch*, escrit amb Ramon García de Blahá (Teatre Circ Barcelonès, 1903), *La filosa* (Teatre Apol·lo, 1905), la comèdia *Honra propia en cuerpo ajeno* (Teatre de la Comèdia, 1918), la tragicomèdia de la mala vida *La cotxereta*, escrita amb Miquel Poal-Aregall (Gran Teatre Espanyol, 1926), l'entremès líric *La bronca*, amb música d'Enric Martí (Teatre Nou, 1906), i les sarsueles *El senyor Ramon enganya les criades*, amb música de Francesc d'A. Font, (Teatre Apol·lo, 1922), *La Paula té unes mitges*, amb música d'Enric Morera (Teatre Victòria, 1924), *La Vicaria*, amb música de Ramon Ferrés (Teatre Tívoli, 1925), *Els ganduls d'en Targarona*, amb música de Felip Caparrós (Teatre Bosque, 1925) i *Patria y libertad, o Bernat Xinxola*, amb música de Josep Parera (Teatre Tívoli, 1926).

La meva rosa no és per a tu (1937)

MÚSICA:

Enric Daniel (Barcelona, 1880 – 1963)

Nebot de l'organista i compositor Eusebi Daniel i Campalans (1865 – 1950), que va inaugurar l'orgue del Palau de la Música l'any 1908, va viure a París entre 1900 i 1912, i posteriorment a l'Argentina entre 1917 i 1924, any en què es va establir de nou a la ciutat de Barcelona, on estrenaria la major part de la seva producció sarsuelística durant la dècada de 1930. Entre la seva producció cal destacar l'òpera inèdita *Canigó* a partir del poema de Jacint Verdaguer, i les sarsueles *Paca la telefonista* (1930), *La meva rosa no és per a tu* (1937) i *Siciliana* (1939).

LLETRA:

Alfons Roure (Barcelona, 1889 – 1962)

Fill del dramaturg i activista cultural Conrad Roure, autor de les memòries *Recuerdos de mi larga vida*, que mostren el paper tan destacat que va tenir en la cultura catalana de la segona meitat del segle XIX. Alfons Roure va ser autor de nombroses peces teatrals; la seva producció, inicialment de caire patriòtic amb obres com *El timbaler del*

Per començar, sarsuela!

Bruc (1921), aviat es va orientar a gèneres populars com el vodevil i el melodrama. Així, Roure va proporcionar nombroses peces al popular actor Josep Santpere, com *La florista de la Rambla* (1928), *La reina ha relliscat* (1932) o *El dret a la vida* (1950), entre més d'una cinquantena de títols.

Pasqua Florida (1922)

MÚSICA:

Càndida Pérez (Olot, 1893 – 1989)

Alguns dels cuplets més populars de la dècada de 1920 tenen la música d'aquesta compositora i cupletista autodidacta. L'any 1926 va fer una gira per Europa organitzada per la productora nord-americana Paramount, i dos anys més tard iniciaria una gira artística per Amèrica del Sud, que la duria a adoptar la nacionalitat argentina i a instal·lar-se durant un temps a l'altra banda de l'oceà. També és l'autora de la música de les sarsueles *Per Catalunya* i *Un miracle a Barcelona*, totes dues amb llibret de Joaquim Montero, estrenades al Teatre Romea els anys 1921 i 1922, respectivament, així com *Pasqua Florida*, amb llibret de Rossend Llurba, estrenada al Teatre Tívoli l'any 1922.

LLETRA:

Rossend Llurba (El Vilosell, 1887 – Barcelona, 1954)

Dramaturg, editor i lletrista de cuplets, va tenir un paper molt destacat en l'evolució del gènere del cuplet al Paral·lel durant els anys vint i trenta. Alhora, va contribuir a popularitzar el tango a Barcelona, amb la revista *El tango de moda*. Sempre va treballar activament per acostar la cultura en llengua catalana a les classes populars immigrades, conscient de la importància que podia tenir la música escènica popular en aquest sentit. Va ser l'autor del primer cuplet en català, *La font del Xirineu* de 1917.

La legió d'honor (1930)

MÚSICA:

Rafael Martínez Valls (Ontinyent, 1895 – Barcelona, 1946)

Martínez Valls és el compositor de les dues sarsueles més populars del repertori en català, *Cançó d'amor i de guerra* i *La legió d'honor*, estrenades totes dues al Teatre Nou els anys 1926 i 1930, respectivament. Així mateix, és l'autor de més d'una vintena de sarsueles, de vegades qualificades de «revistes» o «operetes», estrenades totes a Barcelona entre 1925 i 1941, a més d'algunes peces de música religiosa. Entre la nòmina de llibretistes que van treballar amb Martínez Valls figuren noms tan destacats de la dramaturgia catalana del seu temps com Josep Maria de Sagarra, Víctor Móra, Joaquim Montero o Lluís Capdevila.

LLETRA:

Víctor Móra (Barcelona, 1895 – Mèxic, 1960)

(Vegeu: *La revolta*)

Lluís Capdevila (Barcelona, 1895 – Andorra la Vella, 1980)

Dramaturg, narrador, periodista i assagista, va ser una de les figures més importants dels cercles bohèmics barcelonins, amb una activa veu política oposada a la ideologia

Per començar, sarsuela!

del Noucentisme i fortament compromesa amb l'extremisme radical primer, i el republicanisme catalanista d'esquerres després. Entre la seva producció teatral destaquen els drames realistes ambientats al districte cinquè i nombrosos llibrets de sarsuela, com *Cançó d'amor i de guerra* (1926) i *La legió d'honor* (1930) de Martínez Valls, escrites amb Víctor Móra. Va ser cofundador de la revista *Los miserables*, i posteriorment va dirigir les revistes *L'esquella de la torratxa* i *La campana de Gràcia*. Després de la Guerra Civil Espanyola es va exiliar a França i posteriorment a Andorra.

La falç al puny (1931)

MÚSICA:

Manuel Blancafort (La Garriga, 1897 – Barcelona 1987)

Fill de Joan Baptista Blancafort, propietari del prestigiós balneari Blancafort a la Garriga, on s'hostatjaven nombroses personalitats del món cultural català, va començar a aprendre música gràcies als ensenyaments del seu pare i al contacte amb diversos visitants del balneari. El seu pare també era el propietari de la fàbrica «La Solfa», que feia rotlles de pianola «Victoria», i en la seva joventut hi treballà fent transcripcions musicals. Va ser deixeble de Joan Lamote de Grignon i gran amic de Frederic Mompou, i es va donar a conèixer internacionalment l'any 1926 amb l'estrena a París d'*El parc d'atraccions*.

LLETRA:

Lluís Capdevila (Barcelona, 1895 – Andorra la Vella, 1980)

[Vegeu: *La legió d'honor*]

Rafael Homedes (Tarragona, 1881 – 1955)

L'escriptor tarragoní Rafael Homedes Mundó va publicar novel·les breus de caràcter social, com *Almas grandes* (1909) i *Los irredentos* (1916), a més de peces teatrals com el drama social *Justa venganza*, estrenat a Tarragona (1904), la sarsuela *La dama misteriosa*, escrita amb Aureliano Fayula i música de Francisco Salvat (1906), l'obra lírica *Balada Bohemia*, amb música de Miquel Querol i Gavaldà, i *La falç al puny*, escrita amb Lluís Capdevila i música de Manuel Blancafort (1931). També va escriure nombrosos textos a la premsa periòdica i va fer crítica literària i teatral.

Boris d'Euskàlia (1936)

MÚSICA:

Rafael Martínez Valls (Ontinyent, 1895 – Barcelona, 1946)

[Vegeu: *La legió d'honor*]

LLETRA:

Artur Suárez

Desconeixem els detalls de la vida de l'actor còmic de sarsuela Artur Suárez, que va arribar a ser força popular als escenaris barcelonins i també va treballar com a director escènic a més de signar els llibrets de les sarsueles *Tots al front*, o *Almogàvers d'avui*, amb música d'Isidre Rosselló, estrenada al Teatre Nou l'any 1936, poc després de l'inici de la Guerra Civil Espanyola; *Boris d'Euskàlia*, escrita amb Jordi Campmany i música de Martínez Valls, també estrenada durant els primers mesos de

Per començar, sarsuela!

la Guerra Civil; i *El enemigo*, escrita també amb Jordi Campmany i música de Martínez Valls (Teatre Nou, 1938).

Jordi Campmany

D'aquest autor només sabem també que va signar amb Artur Suárez la sarsuela *El enemigo*.

Les noies de l'estatut (1934)

MÚSICA:

Francesc Montserrat i Ayarbe (Vilanova i la Geltrú, 1879 – Barcelona, 1950)

La música escènica ocupa un espai molt destacat en la seva obra. Va treballar a Barcelona, València i Saragossa, però les estrenes de les seves sarsueles van tenir sempre lloc a la capital catalana. Entre la seva producció destaquen la peça lírica *La festa dels aucells*, amb llibret d'Ignasi Iglésias, les sarsueles *El casament d'en Terregada* amb llibret de Juli Vallmitjana i *Les bodes d'en Ciril·lo* d'Emili Vilanova, totes dues estrenades al Teatre Tívoli els anys 1913 i 1914, respectivament, i les revistes de Joaquim Montero *Monterograff* i *Monterograff II*.

Ramon Ferrés i Musolas (Valls, 1879 – Barcelona, 1962)

Compositor i director de sarsuela i de revista, la seva companyia va viatjar arreu de Catalunya i fins i tot va fer gira per Amèrica. És l'autor d'una trentena de sarsueles, entre les quals destaca *Gent del camp*, amb llibret de Víctor Móra, estrenada al Teatre Victòria de Barcelona l'any 1931, i l'escena final de la qual incloïa una actuació castellera a l'escenari. La popularitat de Ferrés va venir marcada per la seva relació amb el cinema; signà més d'una trentena de bandes sonores, bona part de les quals de la mà del seu fill Ignasi Ferrés i Iquino, com *El tambor del Bruc* (1948).

LLETRA:

Víctor Móra (Barcelona, 1895 – Mèxic, 1960)

[Vegeu: *La revolta*]

Tempesta esvaïda (1936)

MÚSICA:

Joaquim Serra (Peralada, 1907 – Barcelona, 1957)

Fill del compositor sardanista Josep Serra i Bonal, considerat el creador de la sardana culta, Joaquim Serra és una de les figures més importants de la música per a cobla del darrer segle. El seu corpus comprèn un centenar de composicions musicals, entre les quals cal destacar aquí la cinquantena de sardanes que va compondre, entre les quals es troben *La primera volada* (1921), *Infantívola* (1922) o *Tendresa, Joiosa i Apassionada* (1936), a més de les dues obres líriques *A Montserrat tot plora* (1935) i *Tempesta esvaïda*, amb llibret de Carme Montoriol, estrenada l'any 1936 al Teatre Nou en plena Guerra Civil Espanyola.

LLETRA:

Carme Montoriol (Barcelona, 1893-1966)

Per començar, sarsuela!

Traductora, narradora, poeta, dramaturga i concertista de piano, Carme Montoriol és sens dubte una de les figures femenines més importants de la cultura catalana del segle xx. Va rebre el primer reconeixement com a escriptora l'any 1928 amb la publicació de la seva traducció completa i en vers dels sonets de Shakespeare, i a partir de l'any 1930 va començar la seva activitat com a dramaturga, que la duria a estrenar les obres *L'abisme* (Teatre Novedades, 1930), *L'huracà* (Poliorama, 1934), *Avarícia* (Teatre Novedades, 1936) i la comèdia lírica *Tempesta esvaïda* amb música de Joaquim Serra (Teatre Nou, 1936). Fins a l'esclat de la Guerra Civil Espanyola, també va desenvolupar una intensa activitat d'agitació feminista i de difusió cultural.

La Pinxeta i el noi maco (1946)

MÚSICA:

Joan Dotras i Vila (Barcelona, 1900 – 1978)

Compositor i pianista, en la seva obra ocupen un paper destacat els gèneres escènics musicals, des de la sarsuela fins a la música cinematogràfica. El seu primer èxit important als escenaris va ser l'any 1928 amb l'estrena de la sarsuela *Kosmópolis*, amb llibret d'Amichatis, al Teatre Olympia de Barcelona. L'any 1937, va estrenar al Teatre Novedades la peça que seria segurament la seva obra més coneguda, la sarsuela *Romanza húngara*, amb llibret de Víctor Móra. Així mateix, també en plena Guerra Civil Espanyola, la seva relació amb l'anarquisme el va dur a compondre la música de dos documentals cinematogràfics sobre la FAI.

LLETRA:

Salvador Bonavia (Barcelona, 1907 – Barcelona, 1959)

Sovint conegut pel pseudònim de Jordi Canigó, amb el qual va signar nombroses sarsueles per a públic infantil, entre les quals caldria destacar: *La volta al món en patinet* (Teatre Romea, 1932), *El General «Bum-Bum»* (Teatre Romea, 1933), *Quimet I, Rei de Xauxa* (Romea, 1934) i *Tarzan de les mones* (Gran Teatre Espanyol, 1936), totes quatre amb música de Rafael Martínez Valls. També va escriure teatre per a adults, com el sàinet de gran èxit *Marieta cistellera* (Teatre Romea, 1936), *La T verda (fàbrica de conserves)* (Teatre Victòria, 1949) o *Quina nit!*, amb música de Jaume Mestres (Teatre Romea, 1952).

Emili Vendrell (Barcelona, 1893-1962)

Tenor format a l'Orfeó Català, va treballar per als escenaris des de 1922. Va participar a la temporada del Teatre Líric Català al Teatre Tívoli, i posteriorment va actuar a Madrid, a Amèrica del Sud i per Europa. El seu repertori es componia principalment de sarsueles i cançons tradicionals catalanes. Va escriure llibres sobre música, com les memòries *El mestre Millet i jo* (1953) i *El cant* (1955), així com les obres líriques *La Pintosilla*, amb música de Vicenç Quirós (Principal Palace, 1945), i *Adelaida*, amb música de diversos autors clàssics.

Per començar, sarsuela!

Activitats entorn de l'espectacle

Conferència musicada:

**Joan Viladomat, compositor universal i mestre de cupletistes
(Viatge a la Barcelona descordada dels anys 20)**
Jaume Collell

3 d'octubre de 2014, a les 18.30 h
Restaurant del TNC
Entrada lliure

La neutralitat espanyola durant la Primera Guerra Mundial va afavorir l'enriquiment vertiginós d'una economia productiva que contribuiria al naixement d'una autèntica indústria de l'espectacle que va tenir els seus moments daurats durant el frenesí en què vivia la Barcelona dels anys 20. Els escenaris populars, juntament amb l'aparició d'una indústria radiofònica i cinematogràfica, van participar en la definició d'un nou model de ciutat amb el qual s'establirien els recents paradigmes d'una cultura de masses que encara explica la nostra realitat més immediata.

Joan Viladomat va tenir l'olfacte d'immortalitzar en les seves cançons aquell ambient de cafès, automòbils, gorres proletàries, xampany i cocaïna, amb títols que farien la volta al món, com *Fumando Espero* o el *Tango de la Cocaïna*. Al carrer Conde del Asalto —actual Nou de la Rambla— va obrir l'escola de varietats *La Colosal*, que arribaria a ser coneguda com «la Ford dels cuplets» per l'extraordinari nombre de noies que hi passaven cada any amb l'esperança de fer fortuna al món de l'espectacle català.

Queden les acadèmies. Al carrer Nou i pels voltants. Són al capdavant d'un corredor negre, en un soterrani. Passant per aquest carrer, a mitja tarda, sentireu la remor del piano, el repicar de les castanyoles i una veueta prima que desafina. Hi ha un *tablado* arrambat a la paret i paquets de música per terra. Retrats de cupletistes i de ballarines, amb faltes d'ortografia, enganxats a les parets. I molts programes. Allà ensenyen l'ofici; s'hi fabrica el cuplet o el ball de moda. Una de les més acreditades és la del mestre Viladomat, el qual, anys enrere, era un fabricant d'èxits. És l'autor del famós foxtrot de *Les campanes* i del *Tango de la Cocaïna*. Les cupletistes van a la seva acadèmia a repassar els cuplets; les ballarines, els balls. Es queden, si n'hi ha, les darreres novetats. El mestre Viladomat és home capaç de convertir una minyona plena de pèl moixí i de barbs en una estrella rutilant, solament amb un parell de lliçons.

(Jaume Passarell, «Del cafè concert primitiu a les acadèmies de varietés»,
Mirador, 09.04.1931)

Per començar, sarsuela!

Mecenes 2014/2015

PATROCINADOR

PROTECTORS

Fundació
BancSabadell

BENEFACTORS

Agrolimen^{TI}

RocaSalvatella

COL-LABORADORS

renfe

serunion @

MITJANS COL-LABORADORS

LA VANGUARDIA

CATALUNYA
RÀDIO

el Periódico

EL PUNT AVUI+